

Давоми, бошланиши 1-саҳифада

Шарафуддин Али Яздийнинг ёзишича, Айтоб шаҳрининг ичдаги қалья ҳаддан ташкири мажхам бўлиб, унинг девор, том ва ҳокрези оқ тошдин кўтарилиган. Қалья атрофида қазилган хандакнинг эни 30 қарі (14,79 м), чукурлиги 70 қарі (30,51 м) менинг ташкил қўлган. Баъзлекнинг 1400 иили фатҳ қилиниши тасвирида, "Зафарнома" муаллифининг таъкидлашича, қалья тошдан курилган, ҳар бир буржиди ўрнатилган тошларнинг узунлиги 28 қарі (13,8 м.) эни 16 қарі (7,9 м.), қалинлиги 7 қарі (3,5 м.) бўлган. Бундай берк истехкомни эгаллаш осон кечмаган. Кези келгандан, паст текисликларда жойлашган шахар, кўргон ёки қалья деворининг асосан лойӣ (пахса) ёки хом гиштдан тикланганини ҳам эслаб ўтиш жоиз.

Соҳибқирон бошлиқ черик Ганим мудофаа истехкомлари қанчалик мустаҳкамлигидан катый назар, уларни фатҳ этиш йўлларни пухта эгаллаган. Алалхусус, муҳосагара дучор бўлган объект деворлари яқинидаги манжакилар курилиб, галтакли ардодалар тикланган ва қамалдагиларга қаратса ҳар томондан тошлар отилган. 1400 йилда Миср ва Шом (Сурия) томон йўл олган Амир Темур қўшини Бихиши қальясини олий фармонга бинонан тезлиқда сағалган 20 та манжакидан отилган тошлар ёрдамида қалья деборларида аскарларнинг ичкарига ёпирилиб киришига имкон яратадиган рахна-ёриклиар очган. Мудофаачиларга қарши самарали курол саналмиш ўт сочар тўп-раъднинг ҳам алоҳида ўрни бўлган. Райд тўпи Амир Темур томонидан илк марта 1379 йилда Ўрганчини муҳосара килиш пайтида кўлланган. Муниндин Натанзийнинг таъкидлашига караганда, Соҳибқирон Урганч қамалида манжаки ва

арродалар қатори, раъд ҳамда қаробугролардан ҳам фойдаланган. Низомуддин Шомий Амир Темур қўшинида раъд тўпини бошқарувчи тўпчи-раъданозларнинг сони 10 минг кишини ташкил қўлганни қайд этади.

Тоҳир ҚАХХОР

ТЕМУР ҮРМОНИ

Темур Ҳиндга юраркан, дуч келди бир үрмонга, ёбон ахли, дунёдан узук бир оломонга.

Темурга қарши чиқиб, енгилдилар оқибат, Асир сардор ҳоқонга қилди шундоғ мурожаат:

"Агар жаллод бўлсанг сен, бошимиз кес, учиргин! Бу шарманда дунёдан кутқар, ўён кўчиригин!"

Агар бўлсанг савдогар, асир-кул деб бизни сот! Енгилган қавмларга зотан бунда йўқ ҳаёт.

Аммо подшоҳ бўлсанг гар, эркинлик бер бизларга! Сени дуо қиласи, кириб юргин юзларга!.. Бу гапларни тингларкан, Темур кўп таъсиранди, Асир қавмбошининг сўзига асирланди.

"Тўғри айтдинг! – дер хоқон. – Фикринг қадр айларман. Мен мусулмон бир туркман, тўгрисини сўйларман.

Оиз озодсиз!.. деб Темур ул элни мамнун этди, Кўнглини олиб, барига ҳайру эхсон тарқатди.

ҲАЁТ – БИР ТОҒ ЙЎЛИ

Темур кетди. Бу ҳолни яхшиликка йўйдилар. Эркли ҳақ бу ўрмонга "Темур" деб ном қўйдилар.

УНУТИШ

Онанг ўтгай, отанг ўтгай, бу мудхиш бир мусибатdir, Бу қайфуга чидаф ўтмоқ мусулмоний бир одатdir.

Кўп одам фам, мусибатни унугтайди, бу ҳам неъмат, Бироқ миллат учун, ҳайжот, унумоқлик фалокатdir.

Ғўр инсон душманин эсдан чиқаргачча яшай олгай, Бироқ ёвни унугтаган эл яшай олмас, бу оғатdir.

Мусибат даври бўлгайлар фаним-ла тилдошу дилдош, Фаним кетгай, улар қолгай, улар олчок, касофатdir.

Мусибат чоғида омма бўлингай олтину мисга, Буни англаб, қадр этган ҳар эл яшнар, у миллатdir.

Бил, эй Тоҳир, ватан бизга шу Туркистон, шу Турондир – Бу юрт чеккан мусибатни унусак гар, қиёматdir.

ХОНТАНГРИ

Хонтангри – дунёнинг энг юксак тоғи,

Тангри тоғи каби тоғлар бормикин?

Ҳаёт – бир тоғ йўли, чўққидир ўлим, Эй воҳ, бу йўлларда соғлар бормикин?

Нуҳ, ёғас кемаси Оғрига кўнди, Парилар Турўслар, Коғларга инди,

Гўрўғли уларни кучди, уйланди – Тўйига бизни-да боғлар бормикин?

Алломиш, Манааслар Чотқолда қолди, Сумэрлар кетди ва Бобилни олди, Билгамиш, Метехон наъралар солди: "Ботирлар ўлдилар, йиглар бормикин?.."

Юраётган тоғdir у беш Туркистон, Уларни бир ерда тұхтад, эй Турон! Чиқарми Тўноқуқ – янги кўмандон? У кунни кўрмоқча чоғлар бормикин?..

Одамнинг илк изи Сарандибда, кон... Ҳобиллар, Қобиллар бўлмоқда курбон... Энг сўнгига инсон Үлур не замон? Маҳшардан сўнг боғча, боғлар бормикин?..

НАСИМИЙ ҒАЗАЛИГА МУХАММАС

Жонга бадан – хона, дема, бўлса шаҳона, симмагум.

Жонни баданга кир, дея, чалма тарона, симмагум.

Жон – нуру тан – турпроқ ахир!.. Қимла бахона симмагум – Менга сигар икки жаҳон, мен бу жаҳона симмагум,

Гавҳари бемакон ўзим, барча макона симмагум.

"Кун!" деса Оллоҳ, яралиб етти кўк – ўтди ики кун – Энг кўйи кўкни ёритиб юлдуз ой, яралди тун; "Портлади..." дер ахри куфур – унга туфур! – Асли турун...

Ер ила кўк, бу кофу нун мэнда йигилди жумла чун Сен-да, рақиб, айла сукун, шархи баёна симмагум.

Курраи Ер зарра эмиш... Үнда Буюк Юрак ўзим!

Олти фалак сиррини кўй... Орзу, Умид, Тилак ўзим!

Ердаги жаннатни куриб тургучи Куч, Билак ўзим – Юлдуз ила фалак ўзим, ваҳй ила ҳам малақ ўзим, Энди тилинг тий, э ракиб, мен бу лисона симмагум.

Турк тилида шеърни битиб, ўт оғаси, Озар ўзим! Нуҳ ила ёғас Шумер, Бобилу шоҳ Сумар ўзим! Оразу Сир, Жайхун аро Турк Отадан хабар ўзим, Тұрдаги нур, шажар ўзим, арший ўша ҳажар ўзим Бок ўша нур забонига, мен у забона симмагум.

Жон учадир жонга томон... тан бўладир хок ила тенг. Жоҳилу золим – кўру кар, англамадинг бу сирни сен!.. Дор тагида дедим у кун: "Бори – тубан! Нур айши – мен", Гарчи бу кун Насимиий ҳошимий қурайши мен, Бундан улуғдир оятим, ояту шона симмагум.

ТУЗУКЛИК

Бу кўкларни тутиб турган тузукликдир – адолатдир, Бу Ерни мунгта тўлдириган бузуклик, зулму гафлатдир.

Куфур бирла یиқилмасдан турармиш мамлакат, аммо Зулм бирла یиқилмисидир не давлатлар, бу ибратдир.

Адолатсиз жамиятдан на юрт қолди, на эл қолди, Үлиқ тилларни қолдириган адолатсиз жамиятдир.

Қўлингни өтилингни, бек, чўзолмассан у кўшкингандан: У гўр, зотан мозорлиқдир, чирик, ваҳшатли зулматдир –

Үликлар ҳукм этолмаслар, адлни топтай олмаслар, Кутуди яхши эл сендан, кутулмоқ на саодатдир!

Бу бошингда чурук бошлар эмас, Тангринг турур, Тоҳир, Яшаш ёлғиз буғумнасдир, ҳаётинг то қиёматдир.

Холиқназар ХОЛНИЁЗ

ИККИ ЎТ, ГУЛХАН АРО

Икки дилбар ошиқдир, бири Ер, бири – Осмон, Кайсисини дейишини билолмасдан мен ҳайрон.

Осмонойнинг қалбида юлдуз, ой, қўёши бор, Еройимнинг кўнглида дуру гавҳар-тоши бор.

Икковин орасида кўнглим қолди бўлинниб, Эй худойим, йўл кўрсат, ёлвораман ўтишиби.

Ерни дейми, Осмонни? – чиқиб қолди сарсоним, Икки ўт, икки гулхан аро ёнди бу жоним.

Қай бирига етишни билолмай қолдим мутлак, Холиқназар, Ер, Осмон аро қолдинг муаллак.

БЎЛМАС

Мўътадил об-ҳаволарда, дўстлар, фасли ҳазон бўлмас, Адолатли замонларда ҳеч бир инсон ёмон бўлмас!

"Рости – русти" туғи бирла тилдошлар бошини кўшган, Амур Темур адолати жаҳонда ҳеч ниҳон бўлмас.

Вале қодир бандасининг толеин бермаган эрса, Бул ҳаётда йўлин топиш ҳар ёлғизга осон бўлмас.

Одиллигу ҳалолпикдай чин инсоний фазилатга Шак келтирган кимса асло ҳаётда шодмон бўлмас.

Илк севгию орзуидан қайтмаган мард юрагида Умр бўйи қонин сўргувчи зулукдай армон бўлмас.

Мардларга хос ҳалол лафздан номардларча тониб кимки Уз сўзида турмас экан, билинг, үнда виқидон бўлмас.

Ҳар фарзанд бошига минбад ота-она раҳнамодир, Ота-онали ҳар баҳтили етим каби сарсон бўлмас.

Мехнату машаққат бирла етим ҳам бир кунин кўргай, Вале Холиқназар, жон койитмай шахзода ҳам сulton бўлмас.

ВАФО БИРЛА

Дўстлар, ҳеч кимнинг севиги Ватанда ҳеч хор бўлмасин,

Севган ҳар бир юртдош асло севилишга зор бўлмасин.

Севги фаслида очилсин ҳар юртдошнинг пешонаси, Вафо бирла безансин мухаббат қасрина кошонаси.

Зое кетмасин содиқнинг садоқатга ибодати, Бевафолик оғатидан дарз кетмасин иморати.

Дўстлар, ҳаммамиз ҳам ёру дўстга бўлайлик вафодор, Вафодорлар ҳаётда доимо бўлишган баҳтиер.

Тарлар бор экан. Шоир тун манзарасини қуидагича тасвирилади:

Кече сукунатин бузмоқдан чўчиб,

Кўкда ой юради киймасдан ковуш.

Хол Мухаммад Ҳасаннинг ҳалқ айтимлари йўлидаги, "Алломиши" оҳангларини ёдга соловчи шеърларидаги сўзлар лексикамизни бойитиши билан этиборга молик.

Ҳалима Ахмаднинг истиора-ю метафоралар билан безанған гузал туркумларини ўқиб, рости, роҳатланданди. Шоира ижодига хос ишк андуҳи қандайдир ёрғуларига шеърларни бўйқорлиги ва мазмунан серқатламлиги шундан. Мъяносиз сатр йўқ. Кўп шеърларидаги ҳалқ маколлари ва ибораларини акслантириб, поэтик гўзал мъяноналар яратган.

Эмрилган замонлар оша қарайман,

Мени маҳз этаркан қандайдир садо.

Үйлайман ложувард, мъясум ганжимдан Қайтсан, топарманни бирор бир вақо?

Алишер Нарзуллонинг "Шарқ юлдузи" журнали, "Хуррият", "Китоб дунеси" газеталарида эълон қилинган шеърларини ўқиб, асл шеър таъмини хис қилидим. Алишер Нарзулло юнглиши шоир. Унинг ҳар бир шеъри замидри ичики бир оғрик, дард бўришиб туради. Бу шунчаки ийлоқлилек эмас, аммо ашадардинг ўзида ёрғуларни ҳам кўрасиз. Унинг шеърлари руҳида ана шундай ростгўйлик мужассам. "Биргина ёлғонга ўйқашмаган сўз, Кутқариб қолади бугун ҳаммани..." сатрлари эса, бугунги кунда дунёда юз бераётган воқеаларининг акс садосидек янграйди.

Дарвоҷе, сўзини чирок килиб муҳлислар кўнглини ёртган Абдулла Шер, Фаҳрий, Зебо Мирзо, Муҳиддин Омон, Оллоёр Бегалиев, Ҳумоён, Сирохиддин Рауф, Икром Искандар, Гайрат Мажид, Нодир Жонузок, Носиржон Жўраев, Ориф Тўхшаш, Фарогат Ҳудойкулова сингари шоирларнинг шеърларисиз назмий нахримиз саёзидир.

Оғрик жойимиз аксарият ижодкорларнинг интеллектуал имконияти чекланганди. Бир-бира гўшаган ижодкорлар кўпайиб бораётганиннин бош сабаби мавзулардаги бир хиллик, журъатсизлик, диний-мъаърифий, тарихий саводнинг саёзлигига иштади.

Бултурги шеърлар орасида Ватан, юрт ҳақида савимий битиклар камлиги ўйлантиради. Замзама килиб ўқиёдиган шеърлар ниҳоятда санокли. Мавхум, миқёси тор, ясама шеърлар кўп.

Олим ТОШБОЕВ, филология фанлари номзоди

«ШЕЪР ДЕГАН ИЛОҲИЙ ҚАЙФУ...»

2021 йил шеърияти ҳақида айрим мулҳозазалар

Жўнгина шеър якунланмаган. Иккичи тўртликни биринчи сатрида сакталик бор. Майно англапшилмайди. Устоц Абдулла Ориғининг "Турмуш ташвишлари" шеъри билан ёнма-ён кўйиб ўқисак... Ижодкор, шеърида берилган ижодкор. Шоирнига Ҳасоннинг таърихида берилган шеърларни ўзига ташвишлари юрканини сизни тасаввур этолмадим. Турсуной Ашуралиеva бир шеърида "Учган пиёланинг тақдиридек дарз" деб ёзибди.

Болтобай Бекматовнинг "Шарқ юлдузи" да эълон қилинган туркумдаги Махтумкули й

ТЕМУРИЙЛАР ДАВРИ ДУРДОНАСИ

Саъдий «Гулистан»нининг ўзбек тилидаги янги топилган таржимаси хусусида

Давоми, бошланиши 1-саҳифада

Нафақат Шарқ, балки дунё адабиётидан, ўрта Осиё маданий хайтида Саъдий Шерозийнинг "Бўстон" (1257 иили ёзилган) ва "Гулистан" (1258 иили ёзилган) асарлари жуда машхур бўлиб келган. Бу асарлар дидактик адабиёт намунаси сифатида асрлар мобайнида эски мактабларда ўқитилган. "Гулистан" асари эски мактабда ёдлатилган ва форс тилини ўрганишда ўкув кўлланниси сифатида ҳам хизмат қилган.

Ўз вақтида Алишер Навоий "Лисон уттайр" достонида мактабда ўқиб юрган кезларида "Гулистан" ва "Бўстон" асарларини ҳам ўқиганини қайд этган:

**Ёдима мундоқ келур бу можаро
Ким, туфулият чоғи мактаб аро**

**Ким, чекар атфол мархуми забун,
Хар тарафдин бир сабак забтига ун.**

**Эмгонурлар чун сабак озоридин,
Ё "Каломуллоҳ"нинг такоридин.**

**Истабон ташхиси хотир устод,
Назим ўқутурким равон бўлсун савод.**

**Насрдин баъзи ўқур ҳам достон,
Бу "Гулистан" янглиги ун "Бўстон".**

"Гулистан" асари дунёнинг кўплаб тилларига таржима қилинган. Шарқда араб ва форс тилидаги асарларни таржима қилиш, хусусан, Ўрта Осиёда эски ўзбек тили – туркйига ўғириш аньянаси асрлар мобайнида давом этиб келган. Саъдий "Гулистан"и ҳам бир неча марта туркй тилларга таржима қилинган. Туркияда Усмонлилар даврида усмоний туркчиаси бу асрнинг тўлиқ ва айрим кисмлари таржимаси амалга оширилган, уларга турли шарҳлар билтилган. Уларнинг сони ўндан ортиқ. Ўрта Осиё ва Волгабўйи худудларида "Гулистан"нинг туркйига бир неча таржимаси борки, улар XIV–XX асрларда амалга оширилган. Бу кўйдагилардан иборат:

1) Сайфи Саройи "Гулистан"ни 793/1390–1391 иили "Гулистан бит-туркӣ" номи остида таржима қилиган. Бу таржима асарнинг дастлабки туркй тилга таржимаси сифатида илм оламида жуда машхур. Унинг тили қипчок туркйисида, деган қараш ҳам мавжуд. Мазкур таржима кўплаб нашрларга эга.

2) Испижобий томонидан 800/1397–1398 иили амалга оширилган "Гулистан"

таржимаси кўлёзмаси Британия музейида сақланади. Мутаржим мазкур таржимасида кўпроқ асар мазмунини сақлаб қолиши ўйлидан борган. Ўрни билан матнни кискартирган. Кўлёзманини бир қанча саҳифаси тушиб қолган. Таржима Амир Темуринг набираси Мироншохнинг ўғли Султон Муҳаммад мизорга багишланган.

3) Муҳаммад Ризо Оғаҳий (1809–1874) – машҳур ўзбек шоири, тарихнавис ва таржимон томонидан Хива хонлиги хукмдори Сайид Муҳаммад (1856–1864) даврида амалга оширилган таржиманинг дастлабки кўлёзмаси 1862 иили кўчирилган. Оғаҳий Хива хонлигидаги хукмронлик қилган Қўнғиротлар (1804–1920) суполоси саройига

жима қилинган "Гулистан"лар қаторида мазкур таржима кўрсатилмаган.

Макомалимизда кўриб чиқаётганимиз "Гулистан" таржимаси матни сарғиш қозозга ёзилган. Қозоз биҷими 205x350 мм. Матн ҳажми 145x85 мм. Ҳар бир бетдаги матн 15 қатордан, кўлёзма эса 128 варакдан иборат. Кўлёзма нахс ёзуvida кўчирилган ва асарнинг бошидан охиригана ҳарфлар устига хarakatлар кўйилган. "Гулистан" таржимасида матн ичидаги келтирилган шеърлар аввал форс тилида, яъни аслият тилида, унинг остида эса эски ўзбек тилига таржима қилиб берилган. Сарлавҳалар, Қуръондан иқтинос, арабча қичик матн ва баъзи парчалар сарлавҳаси (шеър, қитъа, ҳикоят) эса матн атрофидаги рамка ва шеърларнинг тугалланиш жойидаги белgilар қизил рангда ёзилган. Асарнинг асосий матни қора сиёҳда билтилган.

Асарнинг асл форсча матнини мазкур таржима билан солиширгандан, баъзи сўзлар ва матн бўлакларида таровутлар мавҳудлигини кутишиб мумкин. Булар туркйга қилинган таржима бирор ёндишашу мавжуд. Матнни кўлёзмадаги матни хат услубига кўра XIV–XV асрларда кўчирилган. Олтин Үрда адабиётининг ўзвий боғлиқлиги бор. Ҳатто Олтин Үрда давлатидан ўша ерда ижод этган шоирилган колган, ўша ерда ижод этган шоирилган анчагина. Ўша асарларнинг тили ху-сияялари ана шу матн тилига яқин туради".

Косимжон Содиков фикрларини туркий тиллар тарихи бўйича яна бир мутахассис, филология фанлари доктори Рихситилла Алимуҳамедов ҳам тасдиқлади. Унинг фикрича, биз кўриб ўтётган "Гулистан" таржимасининг кўлёзмадаги матни хат услубига кўра XIV–XV асрларда кўчирилган. Олтин Үрда мухитида яратилган кўлёзмаларни эслатади.

Туркияда фаолият олиб бораётган туркий тиллар бўйича яна бир эксперт, доктор Саидбек Болтабоев фикрича, кўлёзма тили XIV аср бошларига тўғри келади. Ҳуллас, уч олимнинг кўлёзма тилига оид фикрлари Олтин Үрда даврага тўғри келади.

Маълумки, Ўрта Осиёда кўчирилган кўлёзмаларда насталик ёзувидан кўп фойдаланилган. Кўриб ўтётганимиз "Гулистан" матни нахс ёзуvida яна ҳарфларга устидаги хarakat (диакритик) белgilari кўйиб кўчирилган. Бундай кўлёзмалар Ўрта Осиёда, кам бўлса-да, ёэлип турган. Масалан, Адаб Аҳмад Юнайийнинг "Ҳибат ул-ҳақоқ" маснависининг ҳам XVI асрда нахсада диакритик белgilari билан кўчирилган нусхаси мавжуд.

Хулоса қилиб айтганда, Саъдий Шерозий "Гулистан"нинг яна бир таржимаси кўлёзмасининг аниқланиши туркйшунослик соҳаси учун катта илмий аҳамиятга эга. Айника, матнинг қандай ўқилишини диакритик белgilari билан кўчирилган. Дастлаб ва даврини XIV аср охири – XV аср боши, деб белgilagan эдик. Айни муддатни ўзбек тили тарихи мутахассиси, филология фанлари доктори, профессор Косимжон Содиков кўлёзма ва ундиғи таржима матни тили билан танишиб чиқкан маълум қилди. К. Содиков улоҳаси биз учун аҳамияти. Яна олим мазкур таржима тилида ўгуз ва қипчок туркйиси элементлари ҳам мавжудлиги ҳамда шу жиҳатдан ални таржима тили Сайфи Саройининг "Гулистани бит-туркӣ"сига ҳам, қайсида дараҷада, яқин туришини билдири. К. Содиков билдириган оғзаки фикрларнинг айримларини келтирамиз: "XIV аср охири – XV аср боши

6) 1968 йили "Гулистан"нинг яна бир таржимаси амалга оширилди. Фағур Фулом ва Шоислом Шомуҳаммедин асардаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Коимилов насрый қисмимиз ўзбекчалаштирган. Таржима жараёнда асар қисқартирилган, айни пайтда, замонга мослаштирилган: диний-тасавуғий қисмлар олиб ташланган.

Биз кўриб ўтётган "Гулистан"нинг янги топилган таржимаси матнини XX аср бошларига амалга оширилган юкоридаги шеърларни таржима қилишган, Рустам Ко

10 апрель — Абдулла Кодирий таваллуд топтани кун

Отамизнинг Асомиддин қори деган тогаси бўларди. У киши шифокор эди, Куръонни хатм қилган. Тогамиз кўли очик инсон бўлиб, умрлари охиригача оиласиздан ёрдамина агмади. Шу киши бир воқеани айтib берганди: “1926 йилмикан, Абдулла Кодирий поччамиз бизнисига меҳмон бўлиб келди. Сұхбат чоғида у киши мендан: “Ўткан кунлар”ни ўқидингизми, мулла Асомиддин?”, деб сўради. “Ҳа, ўқидим”, дедим фурурланиб. “Нечар марта ўқидингиз?”, сўради кулимсираб. “Бир марта”, дедим. “Ҳмм, бу китобни камида беш марта ўқиши керак. Шунда сиз турмушни, одобни, тилни, тарихни ва сиёсатни ўрганасиз”, деган эди.

Қўйлик ёндиаги Хонободда яшовчи Рихсивой Назаров деган бир адабиётта ихоси баланд акахоним бор. Қачон кўришиб қолсақ, сухбатимиз мавзуси ўз-ўзидан “Ўткан кунлар”га буриларди. Олмазор тумани ичиш ишлаб бўлимида ишлаб нафакага чиқсан бўлса ҳам, китобларни шундай таҳтил килиларди, қойил қолганиман. Қачон Рихсивой ака билан сухбатлашасм, Асомиддин қори тогамизнинг сўзлари хәйлигга келеварди. “Ўткан кунлар”ни яна кўлигма олиб, ўқиман, хালга ўмаман. Ўйл-ўйлар ундан янгидан-янги маънолар топшиша ҳаракат киламан. Қисқаси, Рихсивой ака билан кечган сухбатлар ва у кишининг “Ўткан кунлар” хайдаги мулоҳазалари ушбу мақолани ёзишига унади.

Демак, “Ўткан кунлар”ни ўқишида давом этамиз: “Рахмат Отабекни меҳмонга тақлиф этиб: –...шунни ҳам сиздан сўрайин: ўтиришига бегона кишилар ҳам айтиса мумкини, озор чекмакизими? – дейди”. Бу савол ўзбек ҳалқини меҳмон кутиш борасидаги одобининг гўзали намунаси. Илк меҳмондорчичлик Зиё шоҳчининида бўлади. Отабек меҳмон ўйда ота қадрониаридан Мирзакарим кутидор ва андижонлик саводагар Акрам ҳожи билан танишади. Энди “кутидор” атамасига эътибор қаратсан. Карши давлат университети профессори Тўра Нафасовнинг маълумотига кўра, XIX асрда Кўюн хонлиги даврида ҳалқдан, бозордан ва бошча тадбирлардан ўтиб олинидаги солик пулларни кутисида сақлаб, сўнг ҳон хазинасига топширадиган сарой амалдорини кутидор, деб атаган эканлар. Бу лавозимда, албатта, Ҳудодан кўрқкан, ҳалол шахс ишлаб гўлса қерак. Балки асардаги Мирзакарим кутидор тарихий шахс ёки номи ўзгартирилиб, шу лавозимда ишлаб берор киши бўлиши ҳам мумкин. Унинг ҳақиқатда сарой амалдори бўлганини асар ҳақарноми Ҳасаналининг: “Амакингиз сиз(Отабек)ни саройларга ҳам олиб тушар эдилар”, деган сўзидан ҳам билиб олсан бўлади.

Отабек “Тошканд Ҷекларбеки мадрасасининг пешқадам муллабачаларидан эди...”. Тарихда Тошкент музофотининг донгдор мадрасаларидан бири Ҷекларбеки мадрасаси жойлашган экан. Отамиз Ҳабибулло Кодирийнинг айтишича, 1924 йили совет ҳукумати раҳбарларидан бири М.И.Калинин Москвадан Туркистонга ташриф буориб, ўша ерда ўзбек ҳалқига “оташин” нутк сўзлайди. Шундай “шахс”нинг қадамжосини мукаддасаштириш максади асрлар бўйи или масканни бўлиб, миллатимизга Отабекдек ўтилганни етишириб берган Бегларбеки мадрасаси бушиб ташланиб, ўрнида Калинин ҳайкали қадугарлан экан.

Китобда кутидор меҳмон кутиш борасида хотинига бир неча фармойшлар беради ва: “–...вараки пишириб ўқинингиз”, дейди. Үкувчиди: “Нега айнан вараки?”, деган савол тувилиши табиий. Қўкчон борганимда, у ерда шу ҳадда гап бўлди. Айтишларчи, илгари Марғилонда хурматли меҳмонга, албатта, вараки пишириб дастурхонга тортилар экан. Ҳозир уни “кўюн сомса”, дейишар экан. Бундан шуни англаш мумкини, бобомиз бир жой ҳақида ёзганда ўса ёрингур шарбатларни сўзлайди. Сўнг ўша вакил ота билан куб ўртасида никоҳ ўқилган. Ҳозирги, кўёв-келиnlарга ўхшаб ёнман-еътишиб никоҳ ўқилмаган...

Мехмондорчиликда Офтоб ойим чўриси Тўбекадан мехмон кимлигини сўрайди. У эса Отабекнинг таврифини кептириб:

“– Нах бизга кув ўладирган ўигит экан”, дейди. Ӯкувчиди: “Ана, Кумуш, эшитдингми олангнинг сўзини...”, дейди. Яна бир ўринда:

“– Ташкиридан ҳабар олингиз-чи, опа”, деб муроҳиб. Кумуш ҳам Тўйбекага “опа”, деб муроҳиб.

– Одам ўлдириши? – Башарти одам ўлдириши бўлса-чи?... Китобдаги “беш дўконлаб” ибораси эса Ҳомиднинг бешта дўкон эгаси эканинни ва кўп остида бир қанча тўкучилар ишлабтанини билдириди. Асарда Ҳомидга шундай търиф берилади: “...Бу ўигит яхшигина давлат-манд бўлса ҳам, лекин шуҳрати нима учундир боилини билан бўлмай, “Ҳомид хотинбош” деб шуҳратланган...”

“Ҳасаналини болалик вактида Эрондан киши ўйирлаб келгучи бир туркман кўлидан Отабекнинг бобоси (Мусабек) ўн беш тишло баробарига сотиб олган эди”, дейилади. Бундан Мусабекнинг химматни инсон эканини бил оламиз. Аксинча, пасткаш Ҳомид Отабек билан кутидорнинг “хун баҳолари”ни ўйирма олтин билан (хар бошга ўн тилладан) беглилаб кўрбосинга пора беради...

Отабекнинг Марғилондан ўйланшини Юсуфбек ҳожи тўғри қабул қилади, аммо эрига “ўтиклиги” билан машҳур бўлган ўзбек ойим чидай олмайди. Бу хабарни ўшигтан:

Шеркон ҚОДИРИЙ

«ЎТКАН КУНЛАР»ГА ҚАЙТИБ...

Боришилари қерак экан. Кутидор уларга шундай жавоб қилади:

– Отабек каби бир ўигитни ўғил қилиш шарафига ноил бўла олсан ўзимни энг бахтил оталардан санар эдим... аммо бу тўғридаги ҳамма иктиёр ўз кўлимда бўлмай, орада кўркак сути берип ўстидирган хотин ҳам бор...”.

Кутидорнинг бу гаплари Лайгамбариимиз айалхиссаломнинг турмушда отанинг бир олардан мадрасаларидан бири Ҷекларбеки мадрасаси жойлашган экан. Отамиз Ҳабибулло Кодирийнинг айтишича, 1924 йили совет ҳукумати раҳбарларидан бири М.И.Калинин Москвадан Туркистонга ташриф буориб, ўша ерда ўзбек ҳалқига “оташин” нутк сўзлайди. Шундай “шахс”нинг қадамжосини мукаддасаштириш максади асрлар бўйи или масканни бўлиб, миллатимизга Отабекдек ўтилганни етишириб берган Бегларбеки мадрасаси бушиб ташланиб, ўрнида Калинин ҳайкали қадугарлан экан.

Китобда кутидор меҳмон кутиш борасида хотинига бир неча фармойшлар беради ва: “–...вараки пишириб ўқинингиз”, дейди. Ӯкувчиди:

“Нега айнан вараки?”, деб атаган экан. Бундан шуни англаш мумкини, бобомиз бир жой ҳақида ёзганда ўса ёрингур шарбатларни сўзлайди. Сўнг ўша вакил ота билан куб ўртасида никоҳ ўқилган...

Мехмондорчиликда Офтоб ойим чўриси Тўбекадан мехмон кимлигини сўрайди. У эса Отабекнинг таврифини кептириб:

“– Нах бизга кув ўладирган ўигит экан”, деб муроҳиб. Кумуш ҳам Тўйбекага “опа”, деб муроҳиб.

“– Ташкиридан ҳабар олингиз-чи, опа”, деб муроҳиб.

“– Ташкиридан ҳабар олингиз-

